

Het dorp dat van de noordpool afvalt

Op de noordpoolcirkel staat een dorp met een mooie naam: Kivalina. Door de opwarming van de aarde staat het op het punt in zee te storten. Vorig jaar nog wisten de inwoners te verhinderen dat een van de woningen aan de lange, zwarte boulevard in zee spoelde. Daarna zijn ze met witte zandzakken en een dragline aan het werk gegaan om te voorkomen dat de andere woningen in zee vielen. Er zijn bijna geen ijsschotsen meer, die het eilandje waar Kivalina op staat tegen de woeste golven beschermen. P+ ging op klimaatexpeditie naar Alaska.

Door Tseard Zoethout
Fotografie door Jan van der Woning

Nu de poolkappen smelten en de zeespiegel stijgt, zijn eskimodorpen langs de noordelijke kusten van Alaska de eerste slachtoffers. In het plaatsje Kivalina aan de Chukchi zee is het dramatisch. De Inupiaq doen wanhopige pogingen om te voorkomen dat hun eilanddorp in de lagune verdwijnt. Nu ook de permafrost smelt, wordt Kivalina helemaal een speelbal voor de elementen. Ondertussen kunnen de ruim 350 Inupiaq niet beslissen waar ze straks gaan wonen.

De situatie in Kivalina is beslist geen uitzondering in de arctische regio: ook andere kustdorpen – als Shishmaref aan de Beringzee – hebben sterk met de gevolgen van klimaatverandering te maken. Wat Kivalina onderscheidt, is het dramatisch samengaan van een oprukkende zee, de smeltende permafrost, politieke steekspelletjes en een intern verdeelde gemeenschap. Vergeleken met Shishmaref, zo'n zeshonderd kilometer verderop en millennia oud, komt Kivalina pas kijken: pas aan het begin van vorige eeuw streek een aantal Inupiaq families op deze plek neer, precies

op de punt van een lagune. De vissen zwommen er bijna hun mond binnen. Niet dat het altijd overvloed en vrede was: ook diepe hongersnood en moord en doodslag kwamen voor, zo valt uit overleveringen van zo'n vijftig jaar geleden op te maken. De huidige situatie verschilt echter op één belangrijk punt van vroeger: klimaatverandering. "New York had gisteren sneeuw. En wij regen. De omgekeerde wereld. Moeder natuur is kwaad", vertelt een bijna tandeloze oudere tegen me, in de enige winkel die Kivalina kent. De gevolgen van klimaatverandering komen in het plaatsje schrijnend aan het

licht. Dat valt meteen al bij de landing van het vliegtuig op. Waar vroeger nog wat toendragras was, stuift nu gravel en zand de baan af, rechtstreeks de zee in, die ook steeds dichterbij komt. Voordien hield de weinige vegetatie, zo valt op oude foto's te zien, de toplaag grond vast. Dat werkte als een beschermende deken voor de permafrost, de eeuwig bevroren bodem. Nu weer, wind en zee steeds meer vrij spel krijgen, laat ook die vegetatie los waardoor het smelten van de permafrost in rap tempo versneld. Terwijl de landingsbaan regelmatig met nieuwe grond wordt bijgewerkt, is dat met de paar wegen in het dorp niet het geval. En dat valt goed te merken op de vierwieler van Roy Adams, een jager die net van z'n werk in de nabijgelegen zinkmijn is teruggekeerd. Nu de permafrost, na ruim tienduizend jaar, begint te ont-dooien en de grond op verschillende plaatsen onregelmatig wegzakt, zijn de wegen eerder golfbanen voor dronken dwergen geworden, zo schommelen en

deinen ze. En omdat de ondergrond in het hart van het dorp voor een groot gedeelte uit bevroren water bestaat, lijkt Kivalina langzamerhand op het welbekende zwalkende schip met een dito lekke bodem. De combinatie van dooiende permafrost en zeespiegelstijging pakte in de herfst van 2006 al bijna desastreus uit: op het laatste moment wisten de inwoners te verhinderen dat een van de woningen aan de lange, zwarte boulevard in zee spoelde. Daarna zijn ze met man en macht, witte zandzakken en een dragline van de zinkmijn aan het werk gegaan om te voorkomen dat de andere woningen in zee vielen en alles door het oprukkende water werd verzwolgen. Het was, net zoals de laatste twee, drie jaar, wederom kantje boord.

Laatste bastion

Schoolhoofd Gerald Pickner, altijd vrolijk lachend en goed gemutst, heeft het verdwijnen van het strand van nabij meegemaakt. Vijf jaar geleden stond z'n huis nog bijna dertig meter verderop. Lopend van-

uit school, het grootste en meest stevige gebouw op Kivalina, wijst hij het aan. "Kijk, daar, op de plaats waar nu enkel schuimkoppen zijn. Eerst werd het door een grote golf opgepakt en een kwartslag gedraaid. Daarna hebben we snel de biezen gepakt", zegt Pickner. Het schoolhoofd heeft drie jaar geleden daarom maar de vroegere bibliotheek, middenin Kivalina en op een steenworp afstand van school, tot z'n eigen 'knusse' woning omgebouwd. Pickner blijft lachen, ook als hij het meest slechte scenario voor Kivalina ontvouwt. "De mensen werken met zandzakken om de zee buiten te houden. Maar wat als het kruierend ijs wordt, net als twee jaar geleden? Toen hadden we nog bijna tien meter strand. Nu niet meer. En zie je die silo's staan?", vraagt hij als we van de zwarte boulevard terug naar school lopen. "Daarin zit stookolie voor de stroomvoorziening van het dorp. De kustwacht heeft vorig jaar al aangegeven dat de silo's eigenlijk zo snel mogelijk geleegd moeten wor-

den. Als ze in zee spoelen en lek raken, dreigt er een ecologische ramp voor de regio. En als ze weg zijn, wordt Kivalina niet veel anders dan een visserskamp.” Pickner mag dan breeduit lachen, in de Dennis McQueen school trekt het onderwijzend personeel ondertussen bezorgde gezichten. Het complex geldt als grootste en sterkste gebouw in heel Kivalina. En daarmee is het tegelijkertijd ook het laatste toevluchtsoord voor de inwoners. Pickner, liefhebber van een zelf geschoten lekker stuk kariboe, denkt er nog niet aan de school te verlaten. Dat zou chaos worden. Mocht Kivalina in zee verdwijnen, dan is hij de laatste die weggaat. ‘Het enige verschil tussen deze plaats en de Titanic is dat de Titanic een muziekband had’ hangt er veelbetekenend achter de deur van z’n kantoor.

Wanneer het dorp verdwijnt? Pickner grijnst breeduit. Het kan over enkele maanden, volgende week, ja zelfs morgen

zijn: een bepaalde stand van de planeten, storm en springtij en... weg is Kivalina. Eén ding weet Pickner echter wel: het zal geen tien jaar meer duren. En dan, op ordentelijke wijze of in chaos, is hij de baas over het laatste bastion van het dorp: de school waarop grote Chinook helikopters voor evacuatie kunnen landen. “Gelukkig kan ik op enkele mensen vertrouwen. En op de inhoud van de brandkluis”, zegt hij. Daarin zit het evacuatieplan en de enige satelliettelefoon in het dorp. Elk twee weken controleert Pickner die angstvallig. Gewoon in het geval dat...

Niet naar zinkmijn toe

Het meest tragische aan Kivalina is dat het dorp innerlijk verdeeld blijkt te zijn. Aan de ene kant staan Inupiaq die vooral wachten op aanzienlijke gelden van verschillende overheden, geld dat bij een ramp een slordige achttien maanden te laat komt. Aan de andere kant heeft een kleine

meerderheid, aangevoerd door de Commissie van Herlocatie, aangegeven liever vandaag dan morgen naar de overzijde van de lagune te verhuizen. Een locatie bijna tien kilometer verderop waar zij en hun kinderen veilig zijn. Tenminste, voorlopig. Want ook aan die kant duurt het nauwelijks twintig jaar voordat de locatie, door een hogere zeespiegel en smeltende permafrost, in de golven ten onder zal gaan. Hoe dan ook, de kosten van verhuizing zijn astronomisch: tussen de honderd en vierhonderd miljoen dollar. Colleen Swan, voorzitter van de IRA council, vertegenwoordiger van de Inupiaq eskimo’s, gelooft dat het met de kosten trouwens wel meevalt. “Het departement transport en publieke diensten, de overheidsinstelling die data over deze locatie vergaarde, gaat ervan uit dat de huizen nieuw moeten zijn. Maar als we onze oude huizen herbouwen, zijn de kosten aanzienlijk minder. Wanneer we het master-

plan hadden gevolgd, waren we al deze zomer naar de andere kant verhuisd.” Enoch Adams, voorzitter van de Commissie van Herlocatie, vermoedt dat er nog iets anders aan de gang is. Aan de rand van deze arctische toendra, ruim negentig kilometer ten oosten in de DeLong Mountains, ligt namelijk de Red Dog Mine, de grootste zinkmijn ter wereld. Vanaf het moment dat ‘Red Dog’ in gebruik genomen werd, hebben inwoners tegen zinkwinning geprotesteerd. Door uitspoeling van zink en andere zware metalen zou de Wulik vervuilen, de enige rivier die Kivalina van zoet water en arctische vis voorziet. ‘Bewijs’ zou een gedeformeerde vis met een bot als staart zijn, diverse huidproblemen en ademhalingsmoeilijkheden.

“We stuiten al jaren op verzet van de Northwest Arctic Borough, de staat Alaska en senator Ted Stevens”, licht Adams toe. “Elke keer kwamen ze aan met verschil-

lende redenen waarom we niet aan de overzijde kunnen wonen, dichterbij de haven van de ‘Red Dog’. Ik kan nu alleen maar bedenken dat ze ons daar niet willen hebben omdat we tegen vervuiling protesteren”, meent hij. “Want waarom zouden ze ons wél helpen met het zenden van een dragline uit de mijn en niet met geld voor herlocatie?” vraagt Adams suggestief.

Geen walvissen meer

Welke andere locaties staat de inwoners van Kivalina nog open? Een handvol alternatieven ligt op de kwetsbare toendra. Die bestaat uit een toplaag grond van nauwelijks een halve meter. En daaronder zit in veel gevallen uit ijs bestaand permafrost, zo hebben monsters van de *army corps of engineers* uitgewezen. De Northwest Arctic Borough geeft dan ook de voorkeur aan werkelijk permanente locatie, gelegen tussen de meanderende Wulik en de Kisi-

migiuktuk heuvels, pakweg tweehonderd meter boven de zeespiegel en bijna twintig kilometer westelijk, helemaal achter de lagune van Kivalina.

Veel inwoners zijn er niet over te spreken. De vissers komen in heuvels terecht, op plaatsen waar het vrijwel altijd harder waait, ver van de kust van waaruit nog op Beluga walvissen wordt gejaagd (en er al zeven jaar geen gevangen is). Eskimo Colleen Swan betwijfelt of de Borough in staat is een weg aan te leggen met gravel van zes, zeven kilometer verderop. “De weg langs de kust zou het, bij deze stormen en deze oprukkende zee, echt niet lang houden. Het is puur machtsdenken”, sombert ze. Ondertussen stort een dragline maar weer een zak zand vol. Veel zal het niet helpen: sommige van de witte zakken zijn binnen twee dagen al door de oprukkende zee weggespoeld. De bescherming van Kivalina lijkt vooralsnog vooral op zandkastelen gebouwd.